

Nasjonalbiblioteket
Depotbiblioteket

WANTED

STORE STEMME

- EIT SPEL OM FRED

AV GEIRDIS BJØRLO

PRODUSERT I SAMARBEID MED
FIGURTEATERET I NORDLAND

KJÆRE
PUBLIKUM.

MISSTYDINGAR
OPPSTÅR STADIG,
MEN OFTAST ER
DEI SMÅ OG VI
OPPDAGAR DEI
IKKJE – DEI BERRE
FORSTYRRAR LITT.
STUNDOM FØRER
DEI TIL KOMISKE
SITUASJONAR OG BLIR
GOD UNDERHALDNING,
SÆRLEG DERSOM
HOVEDPERSONEN
FORTEL SJØLV.

DEI VERKELEG STORE
MISSTYDINGANE SKAPER
VANSKAR – OG DEI STØRSTE
SORG OG HAT.

SPELET DU ER VELKOMEN
TIL Å IAKTTA, ER EIT SPEL OM
FRED. DET STARTAR I DET
EIN KRIG ER OVER, I DET EIN
PART HAR TAPT OG FREDEN
MÅ VINNAST.

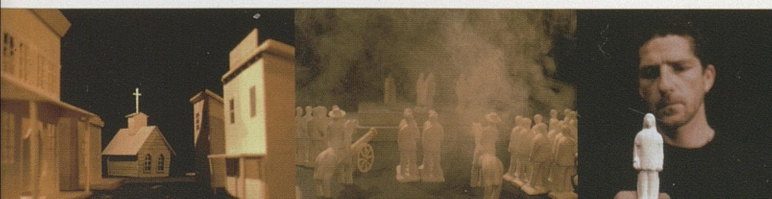
HILSEN
GEIRDIS BJØRLO
OG FIGURTEATERET
I NORDLAND

DU BLIR NOK HENGT FOR DETTE!

HISTORIEN OM SVARTFOTINDIANEREN STORE STEMME BYGGER PÅ EN HENDELSE I 1895, INNENFOR GRENSEN TIL INDIANERRESERVATET ONE ARROW, NÆR DUCK LAKE I SASKATCHEWAN, CANADA. EN MISFORSTÅELSE FØRTE TIL DEN STØRSTE MENNESKEJAKTEN I NORDVEST-AMERIKAS HISTORIE, OG ER BLITT OMTALT I MANGE HISTORISKE SKRIV. VERSJONEN SOM DENNE FORESTILLINGEN BYGGER PÅ, ER NEDSKREVET I BIOGRAFIEN TIL HØVDINGEN LANGE LANSE FRA 1928.

UTGANGSPUNKTET FOR TRAGEDIEN VAR AT STORE STEMME BLE ARRESTERT FORDI HAN BRØT LOVEN, DA HAN SLAKTET EN OKSE. REGELVERKET I RESERVATET VAR SLIK AT INDIANERENE MÅTTE SØKE INDIANERAGENTEN OM TILLATELSE TIL Å SLAKTE DYR, SELV OM DET VAR FRA INDIANERNES EGEN BUSKAP.

VAKTEN I ARRESTEN, EN UNG KORPORAL, KOM MED DET SKJEBNESVANGRE UTSAGNET: "DU BLIR NOK HENGT FOR DETTE!". DET VAR IRONISK MENT, MEN FOR INDIANEREN VAR DET DØDELIG ALVOR. SEKS ORD FOR MYE - EN MISFORSTÅELSE SOM FØRTE TIL FLERE MISFORSTÅELSER. TILSLUTT DELTOK OVER TUSEN POLITIMENN OG FRIVILLIGE INNVANDRERE I LIKVIDERINGEN AV STORE STEMME OG TO ANDRE UNGE INDIANERE.

SVARTFØTTENE

SVARTFØTTENE BESTOD AV EN REKKE STAMMER SOM DELTE SPRÅK (CREE) OG KULTUR. DISSE HOLDT TIL I STORE DELER AV SASKATCHEWAN I CANADA, OG IDAHO OG MONTANA I USA. DE LEVDE SOM NOMADER OG FULGTE BISONFLOKENE. SVARTFØTTENE BLE KALT PRÆRIENS TIGRER OG HADDE ORD PÅ SEG FOR Å VÆRE UAVHENGIGE OG DYKTIGE KRIGERE.

NORSKE INNVANDRERE

FRA 1825 TIL 1930 UTVANDRET OM LAG 800.000 NORDMENN TIL AMERIKA. HOVEDÅRSÅKEN VAR UÅR OG ØKONOMISK KRAKK I NORGE OG RYKTER OM OPPSVING I AMERIKA. TOPPEN BLE NÅDD MELLOM 1880-85 OG MELLOM 1900-05 HVOR CA. 25-30.000 NORDMENN INNVANDRET HVER GANG. DE FLESTE DRO FOR Å BLI, MEN NOEN KOM HJEM IGJEN. ENKELTE MØTTE ELENDIGHETEN, ANDRE BLE SKUFFET. MEN DE FLESTE SOM DRO, FANT SEG ETTER HVERT TIL RETTE I SITT NYE HEMLAND.

NEGER I KRAGERØ 1850

OLE VAABERG FRA GRUE FINNSKOG DRO I 1850 MED SIN FAMILIE TIL AMERIKA. FOR Å TA BÅTEN MÅTTE DE FØRST TIL KRAGERØ. SLIK SKILDRET OLE SITT FØRSTE MØTE MED EN "FREMME", SOM FORTELLER LITT OM DEN KULTURELLE BAGASJEN TIL EN NORSK BONDGUTT PÅ VEI TIL UTLANDET: "I KRAGERØ SAA JEG FOR FØRSTE GANG EN NEGER. NEGEREN STOD I VEDSKJULET OG KLØVEDE VED. EN FLOK AF OS EMIGRANT-GUTTER STOD I DØREN OG NISTIRREDE PAA NEGEREN. HAN BLEV SINT, BANDTE PAA NORSK, GREB ØKSEN, KOM MOD OS MED DEN SOM VILDE HAN BRUGE DEN PAA OS. SAA RÆDDE SOM VI BLEV! VI SYNTES SOM DEN SKINBARLIGE SELV VAR EFTER OS. VI LØB AF ALLE LIVSENS KRÆFTER FOR AT KOMME BORT FRA UHYRET" SKARSTEIN, 25

AVTALEN OM FRED

I 1877 SKRIVER MAJORITETEN AV DE CANADISKE SVARTFOTINDIANERNE UNDER TREATY 7. DETTE VAR EN AV I ALT 11 AVTALER SOM BLE UNDERSKREVET MELLOM INDIANERNE (FIRST NATIONS) OG DE BRITISKE MYNDIGHETER MELLOM 1871 OG 1921. TREATY 7 REGULERTE AT SVARTFØTTENE BOSATTE SEG I RESERVATER SØR I PROVINSEN ALBERTA. INDIANERNE BLE LOVET ØKONOMISK STØTTE OG PROVISJONER OG GITT LØFTER OM JAKTRETTIGHETER. TIL GJENGJELD MÅTTE DE SI FRA SEG RETTIGHETENE TIL LANDOMRÅDER DE HADDE HEVD PÅ.

VENDEPUNKTET

RUNDT 1880 VAR BISONOKSEN NÆRMEST UTRYDDET INNENFOR DE TILVISTE OMRÅDENE. MANGEL PÅ FØDE TVANG SVARTFØTTENE ETTER HVERT TIL Å TILNÆRME SINE TRADISJONER OG LEVEMÅTE TIL DE HVITES.

ÆRE

EN REKKE KULTURDEFINERTE LEVEREGLER ER GRUNNLAGET FOR HANDLINGEN I STORE STEMME. ÆRE VAR IKKE NOE DU HADDE, MEN NOE DU MÅTTE GJØRE DEG FORTJENT TIL. ET EKSEMPEL PÅ DETTE ER HISTORIEN OM SVARTFOTHØVDINGEN NIOKSKATAS SOM SPARTE LIVET TIL EN UNG ASSINIBOINE-INDIANER. GRUNNEN VAR MOTET HAN VISTE I FORSØKET PÅ Å BEFRI SIN BROR FRA FANGENSKAP HOS SVARTFØTTENE. HAN OG BROREN BLE SATT FRI, SELV OM DE TILHØRTE FIENDEN.

IRONI

INDIANERNE UTTRYKTE SEG SVÆRT PRESIST. DET VAR NATURLIG Å TA VERBAL TALE BOKSTAVLIG. TØYS OG IRONI FRA DE HVITE HENDTE DET OFTE AT DE IKKE FORSTO, OG DETTE KUNNE FØRE TIL SKJEBNESVANGRE MISFORSTÅELSER - SOM I HISTORIEN OM STORE STEMME.

LØGN

LYVE GJORDE BARE MENNESKER UTEN ÆRE. DET VAR BOKSTAVLIG TALT EN DØDSSYND. I TVILSSITUASJONER MÅTTE VEDKOMMENDE SVERGE VED HORNET (FREDSPIPA). LØY VEDKOMMENDE VILLE DEN STORE ÅND SØRGE FOR AT HAN ELLER HUN VAR DØD FØR DET VAR GÅTT ET HALVT ÅR. DERFOR TRODDE INDIANERNE PÅ LØFTENE DE HVITE GA OG ETTER HVERT OGSÅ PÅ GUDEN DERES.

ANSIKTSMALING

DETTE VAR EN METODE BÅDE TIL SELVINNSIKT OG KOMMUNIKASJON OG VAR SVÆRT VIKTIG FOR INDIANERNE. DE HVITE FORSTO IKKE HVORFOR INDIANERNE MALTE SEG I ANSIKTET. AT FARGENE OG STREKENE VAR SYMBOL FOR ULIKE SINNSTEMNINGER.

TO INDIANSKE KRIGSREGLER

SVARTFØTTENE VAR STADIG I KRIG MED NABOSTAMMENE. KRIGENE VAR REGULERT AV REGLER FOR KRIGFØRING, F.EKS.: DU SKAL GI DITT LIV, HVIS DU VED DET KAN REDDE LIVET TIL EN SLEKTNING. DERSOM DU VET AT DU VIL BLI DREPT, SÅ PRØV Å DREPE SÅ MANGE FIENDER DU MAKTER FØR DU SELV BLIR DREPT. BRUDD PÅ REGLENE FIKK STORE KONSEKVENSER.

SVARTFØTTENE I DAG

I DAG BOR DET TIL SAMMEN CA. 31.000 SVARTFØTTER I NORD-AMERIKA. DE HAR TILPASSET SEG TIL DEN NYE TID, SAMTIDIG TAR DE VARE PÅ SINE TRADISJONER OG HAR SLUTTET SEG SAMMEN I BLACKFEET-KONFØDERASJONEN. DERES SPRÅK CREE REGNES SOM ET AV DE MINST UTRYDNINGSTRUET URBEFOLKNINGSPRÅK I NORD-AMERIKA.

MODERNE KRIGSREGLER

I FØLGE GENÈVEKONVENSJONEN SKAL KRIGSFANGER IKKE UNDERLEGGES TORTUR, MEDISINSKE ELLER VITENSKAPELIGE EKSPERIMENTER ELLER STRAFFES FOR HANDLINGER BEGÅTT UNDER STRID, MED UNNTAK AV DE HANDLINGER SOM MOTPARTEN SELV VILLE HA STRAFFET SINE SOLDATER FOR. SIVILBEFOLKNINGEN SKAL HELLER IKKE DEPORTERES, BRUKES SOM GISSEL ELLER UTSETTES FOR VANÆRENDE HANDLINGER. KRIGFØRENDE PARTER MÅ IKKE TILLATE BARN UNDER 15 ÅR Å DELTA I KAMPER ELLER BLI REKRUTTERT TIL MILITÆRET.

SYNDEBUKKEN LYNNDIE

HØSTEN 2005 BLE DEN AMERIKANSKE RESERVESOLDATEN LYNNDIE RANA ENGLAND (F. 1982) DØMT TIL 3 ÅRS FENGSEL FOR ETT TILFELLE AV KONSPIRASJON, FIRE TILFELLER AV MISHANDLING AV INTERNERTE FANGER OG ETT TILFELLE AV UTUKT, UTFØRT I ABU GHRAIB-FENGSELET I IRAK I 2003. KORT FØR DOMMEN FALT FORSVARTE LYNNDIE'S MOR SIN DATTER MED FØLGENDE ORD: "ÅLT DET SOM SKJEDDE BLE BEORDRET AV FOLK HØYERE OPP. DISSE FORSØKER Å LEGGE ALL SKYLD PÅ DE MED LAVERE RANG. MIN DATTER FULGTE BARE ORDRE."

KARIKATUREN AV PROFETEN

HØSTEN 2005 BLE KARIKATURER AV MUHAMMED TRYKT, BL.A. I ET NORSK MAGASIN FOR KRISTNE. I FLERE LAND FØRTE KARIKATURER TIL STERKE REAKSJONER, DA DET STRIDER MOT SUNNI-ISLAMSK SKIKK Å AVBILDE PROFETEN. NORSKE VARER BLE BOIKOTTET OG MILITANTE PALESTINSKE GRUPPER TRUET MED Å DREPE NORDMENN. I SYRIA BLE DEN NORSKE AMBASSADE BRENT NED AV MUSLIMER. ETTER AT REDAKTØREN FOR MAGASINET OFFENTLIG BEKLAGET SEG, GODTOK EN REKKE REPRESENTANTER FOR ISLAMSK TROSSAMFUNN UNNSKYLDNINGEN OG OPPFORDRET MUSLIMER TIL Å LEGGE STRIDEN BAK SEG.

MEDVIRKENDE:
HEDVIG KARI GARSHOL
JAN N. C. HOLDEN

MANUS: GEIRDIS BJØRLO
REGI: GEIRDIS BJØRLO OG PREBEN FAYE-SCHJØLL
SCENOGRAFI: GEIRDIS BJØRLO OG RAGNHILD LIE
LYSDESIGN: JAN ERIK SKARBY
LYD / VIDEODESIGN: PÅL NYGAARD
PRODUSENT: GEIR-OVE ANDERSEN
PROGRAMDESIGN: MARI CAESAR

PREMIERE FIGURTEATERET I NORDLAND 27.OKT 2006

MATERIELL OG ARBEIDSOPPGAVER FOR SKOLEN:
WWW.FIGURTEATERET.NO

FORESTILLINGEN ER STØTTET AV:
NORSK KULTURRÅD
BERGEN KOMMUNE
STIFTELSEN FRITT ORD
FOND FOR UTØVENDE KUNSTNERE

KILDER PROGRAMTEKST:
RUNE SALOMONSEN, BJØRN DAVIDSEN,
JAKOB SKARSTEIN, GEIRDIS BJØRLO, WIKIPEDIA.ORG

TIL MINNE OM
PATRICK MAIRE
(1965-2006)

TID TIL Å TENKE

**INDIANARANE TYKTE
DEI KVITE VAR SVÆRT
SKRAVLETE. Å HA TID
OG RO TIL Å TENKE
- OG OGSÅ TIL Å
TENKE SAMAN VAR
NAUDSYNT, DEI
KUNNE HYGGE
SEG OG ENDÅ
TIL LE SAMAN
UTAN Å
BRUKE
ORD.**